

Біографія Григорія Квітки-Основ'яненка

(18 (29) листопада 1778, с. Основа біля Харкова — 8 (20) серпня 1843) — український прозаїк, драматург, журналіст, літературний критик і культурно-громадський діяч. Засновник художньої прози і жанру соціально-побутової комедії в класичній українській літературі. Твори письменника утверджували високі морально-етичні якості людини з народу, відіграли помітну роль у розвитку української мови. Як письменник, видавець, літературний критик і публіцист виступав в оборону художніх можливостей української літературної мови.

Брав участь у заснуванні професійного театру в Харкові (1812), у виданні першого в Україні журналу «Украинский Вѣстникъ» (1816–1817), сприяв виданню альманаху «Молодикъ» (1843–1844).

Народився у с. Основі (тепер у межах Харкова). Походив з козацько-старшинського роду. Здобув домашню освіту. У родині панувала глибока шана до рідної мови, історії, фольклору, мистецтва. Звичаї в родині відзначалися простотою, тут багато читали, постійними були вистави самодіяльного театру, натхненником яких був Григорій; він же виконував і головні ролі. Усе це формувало мистецькі смаки юного Квітки, його суспільні погляди, прищеплювало любов до народної поезії, виховувало повагу до простолюду. Родину Квіток часто відвідував Сковорода, а відомо, що він відвідував лише односторонців. Може, тому Григорій Квітка вивчає напам'ять вірші Сковороди, байки Гулака-Артемовського, цілі уривки з «Енеїди», читає Ломоносова і Мольєра, Жуковського і Сервантеса — взагалі все, що потрапляло йому на очі, любить слухати легенди, повір'я та розповіді про героїчні битви козаків супроти нападників.

У 23 роки вступив до Курязького монастиря, але через чотири роки повернувся до світського життя. Був комісаром у народному ополченні, повітовим предводителем дворянства (1817–28), згодом — головою Харківської палати кримінального суду. Став активним діячем громадського і культурного життя Харкова. Обирався членом Товариства наук при Харківському університеті. Виступив одним із засновників Харківського професійного театру (з 1812 — його директор), Благодійного товариства (1812), Інституту шляхетних дівчат (1812), Харківської губернської бібліотеки (1838). К.-О. був прихильником ідеї вдосконалення суспільства шляхом реформ та впливу на нього засобами літературного і театрального мистецтва. Головним творчим принципом вважав «писання з природи», орієнтацію на живу навколишню дійсність. Виступав з пропагандою народної теми в літературі, був переконаний в позастановій цінності особистості. Свої перші твори друкував у журналі «Украинский Вестник», який видавав у 1816–17 разом з Р. Гонорським і Є. Філоматським. Писав українською і російською мовами.

Помер Г. Квітка-Основ'яненко 20 серпня 1843 р. після тяжкої хвороби у м. Харкові.

В 1820-х рр. виступив з комедіями — «Приезжий из столицы, или Суматоха в уездном городе» (1827, опубл. 1840), «Дворянские выборы», «Шельменко-денщик» та ін. Спираючись на літературну традицію, започатковану Іваном Котляревським, народну

пісенність і гумор, Квітка-Основ'яненко написав українською мовою популярні й досі комедії «Сватання на Гончарівці» (1835), «Шельменко-денщик» (1835), «Бой-жінка» (1840). Українські прозові твори Квітки-Основ'яненка поділяються на дві основні групи: бурлескно-реалістичні («Салдацький патрет», «Мертвецький великдень», «От тобі і скарб», «Пархімове снідання», «Підбрехач», повість «Конотопська відьма») та сентиментально-реалістичні повісті («Маруся», 1834; «Козир-дівка», 1838; «Сердешна Оксана», 1841; «Щира любов», 1839; «Добре роби — добре й буде», 1836; «Божі діти», 1840; «Перекотиполе», 1840). Серед найкращих творів російською мовою — роман «Пан Халявский» (1840), повісті «Жизнь и похождения Петра Степанова сына Столбикова» (1841), «Ганнуся», «Панна сотниковна», історико-художні та етнографічні нариси «Головатый» (1839), «Украинцы» (1841), «История театра в Харькове» (1841), «1812 рік в провінції», так звані фізіологічні нариси — «Ярмарка» (1840), «Знахарь» (1841).

Найкращі твори Квітки-Основ'яненка одними з перших представляли українську літературу європейським читачам. У 1854 в Парижі опубліковано французькою мовою «Сердешну Оксану». Твори Квітки-Основ'яненка перекладено польською, болгарською, чеською та іншими мовами. З Квіткою-Основ'яненком листувався Тарас Шевченко. Поет давав позитивні відгуки на його твори, присвятив йому вірш «До Основ'яненка» («Б'ють пороги; місяць сходить»; 1839) та виконав ілюстрації «Знахар» і «Панна Сотниківна» до однойменних творів.

Квітка-Основ'яненко має почесне ім'я «батька української прози». Його повісті, сюжети яких розгортаються поза соціальними конфліктами, з ідеально-побожними героями, є типовим зразком українського сентименталізму. Творчість Квітки-Основ'яненка справила значний вплив на подальший розвиток української літератури, зокрема так званої етнографічної школи. І. Бецький, видавець альманаху Молодикъ, писав, що Квітка-Основ'яненко "... могъ, по своему несомнѣнному, самородному таланту, одинъ поддержать самостоятельность малороссійской литературы ...".

«МАРУСЯ» КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО АНАЛІЗ

Рік написання — 1832 Літературний рід: епос.

Жанр: повість (сентиментально-реалістична, соціально-побутова).

Тема: зображення життя українського селянства, праці, побуту і звичаїв народу.

Ідея: засудження соціальної нерівності, що перешкоджала щасливому життю героїв, уславлення гуманізму, щирості, чесності, доброти, палкого почуття кохання.

Основна думка: закохані не можуть одружитися через загрозу солдатчини та бідність нареченого.

Головні герої «Маруся» Маруся — головна героїня, донька Наума Дрота; Наум Дрот — багатий селянин, батько Марусі; Настя Дрот — мати Марусі, дружина Наума Дрота; Василь — наречений Марусі. Олена — подруга Марусі.

Проблематика «Маруся» • батьки і діти; • соціальна нерівність; • життя і смерть; • пошуки щастя.

«Маруся» сюжет повісті: Твір починається описом Наума Дрота, багатого й побожного селянина, і його дружини Насті. Автор розповідає про їхню доньку Марусю, роботящу, красиву і покірну дівчину. Зав'язка розпочинається тим, що Маруся іде на весілля, куди її запросили дружкою. Там вона знайомиться із старшим боярином Василем, і між ними майже одразу виникає кохання. Наступного дня Маруся з подружкою Оленою йде на базар, Василь напрошується їх супроводжувати. Дорогою назад Олена повернулася до міста, тож пара на певний час залишилась на самоті. Вони призналися одне одному про свої почуття; того ж дня у них відбулося побачення біля озера. Василь довго відвідував Марусю, і одного дня заслав старостів. Але Наум Дрот відмовив хлопцю, мотивуючи це тим, що його можуть забрати в рекрути. На довгий час закохані розлучаються, згодом Василь з'являється і розповідає, що навчився грамоти, а його хазяїн обіцяв найняти «найомщика», який стане солдатом замість хлопця. Василь ще раз сватається до Марусі і цього разу отримує згоду від її батька. Василь повинен поїхати до Одеси і Москви, тому наречені розлучаються. Маруся сильно тужить без коханого. Утім, більше вони не зустрілися, оскільки одного дня Маруся застудилася, сильно захворіла і невдовзі померла. Василь повернувся у той же день, коли померла його наречена. З туги за нею він іде до монастиря, де став ченцем, але незабаром помер.

Композиція «Маруся» Будова твору своєрідна, відповідає різким змінам сюжетної лінії. Немає у «Марусі» розподілу повісті на частини, тільки спираючись на зміст, можна виділити три частини: позасюжетний вступ, сюжет, моралізаторські висновки. У першій частині розміщені філософські роздуми автора про сенс життя людини, декларується одна з провідних ідей традиційного народного світогляду — фатальність долі. Тобто життя людини залежить від божої волі (а далі — від бажань начальства), їй треба скорятись, не намагатись щось змінити. Г. Квітка-Основ'яненко пропонує простому селянину спосіб життя раба: багато працюй і не про що не думай. Так живуть Наум і Настя. У другій частині розгортаються дії. Деякі сюжетні зміни повісті виглядають штучно, надумано, зате наслідують ідеї, задекларовані у вступі. Вагомими й важливими елементами сюжету стають талановито написані картини природи, описи народних свят і обрядів, колоритні репліки й коментарі. Трагічна розв'язка передує епілогу — третій частині повісті. По суті, епілог є повчанням, моралізаторською настановою. Наум і Настя після смерті Марусі їдуть до Василя вже в Києво-Печерський монастир. Василь служить там дияконом. Але вони спізналися, бо коханий Марусі помер, страждання потроху знищували його душу, а тіло він заморив сам нескінченними постами. Саме третя частина повісті нагадує змістом давньоруський жанр — житійний (опис життя й мук святих). Такі аналогії у повісті цілком виправдані. Жанр релігійної літератури, її морально-дидактичні настанови були дуже близькі авторіві.

Експозиція: знайомство з героями твору — родиною Дротів, які жили, віруючи в Бога. Зав'язка: зустріч Марусі з Василем, їх кохання з першого погляду.

Кульмінація: смерть Марусі, її поховання.

Розв'язка: страждання Василя — ченця в монастирі, його смерть через тугу за милою.

«Конотопська відьма» аналіз твору

Автор «Конотопська відьма»: Григорій Квітка Основ'яненко Жанр «Конотопська відьма»: сатирично-реалістична повість (бурлескний твір)

Рік написання: 1833 (виданий 1837)

Тема: Сатиричний показ життя й побуду козачої старшини і українського панства кінця XVIII ст.

Ідея: Засудження свавілля козацьких керівників (некультурність, самодурство, здирство, взаємні інтриги й обдурювання...).

Основна думка: «Ішов, ішов дорогою, та і в яму впав, любив, любив хорошую, та й плюгаву взяв».

Головні герої «Конотопська відьма» Микита Уласович Забр'юха — сотник конотопський; Олена Йосипівна — хорунжівна; Прокіп Ригорович Пістряк — сотенний конотопський писар, розумний, хитрий; Явдоха Зубиха — «конотопська відьма»; Халявський Дем'ян Омелянович — судденко, коханий Олени; Солоха — дружина Забр'юхи. Проблематика «Конотопська відьма» • Керівник і влада. • Розум і безглуздя. • Щирість у взаємостосунках між людьми. • Прагнення будь-яким шляхом збагатитися, отримуючи посаду. • Обов'язок перед суспільством. • Деградація особистості. • Ворожіння і свята віра в Бога.

Сюжет твору «Конотопська відьма» Сюжет повісті становить складне поєднання побутових епізодів з фантастичними. Конотопський сотник Забр'юха сватається до хорунжівни Олени, але дістає «гарбуза». Писар Пістряк намагається хитрощами скинути Забр'юху із сотнества і зайняти його посаду: він намовляє свого керівника водою перевірити відьом. І тут у повість влітається фантастика: відьма Явдоха Зубиха наводить ману на людей коло ставка, викликає чаклуванням переліт сотника з Конотопа на Безверхий хутір, потім одружує його з гунявою Солохою, писаря Пістряка — з наймичкою Пазькою, а хорунжівну Олену — із судденком Халявським. Закінчення знову реалістичне. Забр'юху скидають із сотнества, а Пістряка — з писарства, і вони знову стають приятелями. Зубиха зачахла і вмерла. Як відьму зарили її в яму, прибивши осиковим кілком, «щоб ще не скочила».

Сюжетні лінії: • відомості про предків Забр'юхи; • намагання пана сотника одружитися з Оленою за допомогою ворожінь Явдохи; • М. Забр'юха і П. Пістряк — «керівники козацької сотні»; • Олена і пан Халявський; • містична діяльність Явдохи Зубихи;

Композиція «Конотопська відьма» Повість містить 14 частин і «закінчення».

Експозиція: знайомство читача з паном сотником Микитою Уласовичем Забр'юхою.

Зав'язка: рішення Забрюхи будь-яким шляхом домогтися любові від Олени Йосипівни; намагання Пістряка помститися пану сотнику за те, що той принизив писаря перед військом козацьким.

Кульмінація: усунення зі своїх посад Забрюхи і Пістряка, їх деградація.

Розв'язка: «заключеніє», кожний герой твору отримує покарання; страшна смерть конотопської відьми.